

Augusztus 15. Nagyboldogasszony Ünnepe

Nagyboldogasszony a magyar egyházi évnek kiemelkedő időszaka. A népi kultúrában sokszor egyszerűen csak Nagyasszonynak nevezik. Mária mennybemenetelének, pontosabban test szerinti mennybevételének, egyben az ország Mária oltalmába ajánlásának ünnepe. Az egyik leggyakoribb templom-patrocíniumnak számít hazánkban, s mivel nyár végére eső ünnep, sok magyar helység templombúcsújának napja.

Az ősegyházig visszanyúló hagyomány szerint a Megváltó édesanyjának, Máriának a holttestét nem engedte át a földi enyészetnek, hanem röviddel halála után föltámasztotta és magához emelte a mennyei dicsőségbe. Ez a nézet a népi jámborságban is évszázadokon át öröklődött, míg XII. Pius pápa dogma rangra emelte 1950-ben. Ezzel voltaképpen elismerte a szakrális folklórhagyomány élőszavas tanúságtételét is. Jeruzsálemben már az V. század elején ünnepelték Mária halála napját.

Mária halálának és mennybemenetelének legendaszerű története kedves témája volt a magyar középkori egyházi művészetnek és kódexirodalomnak, majd a vallásos népkönyveknek, ponyváknak és a nép között terjedt epikus énekeknek. A középkori legendák terjesztésében nagy szerepet játszottak a licenciátusok és a búcsújáró emberek. Mária mennybemenetelének történetét nagy hatással adta elő az egykor közkedvelt **Makula nélkül való tükör**.

Az ünnepet Székesfehérvárott első szent királyunk is megüli. Egyik alkalommal a Napbaöltözött Asszony nagy jeléről Gellért beszélt István és udvara előtt. Az Érdy-kódex nyilván hazai hagyomány nyomán írja, hogy Gellért tanácsának intéséből akkoron kele föl, hogy az Szűz Máriát ez Magyarországon Bódogasszonynak, avagy ez világnak Nagyasszonyának hívnák. Szent István királ es ez szegény országot Bódogasszony országának nevezé.

Augusztus 15. Nagyboldogasszony Ünnepe

Írta: Benedek Csaba

2012. augusztus 15. szerda, 14:43 - Módosítás: 2020. április 06. hétfő, 12:37

Az Árpád-ház, Árpád megkeresztelkedett hada, nemzetsége így Nagyboldogasszony oltalmába ajánlotta magát. Az országot, vagyis önnön uraságát, uralmát és a királyságot a Szűzanya szimbolikus tulajdonának, Mária örökségének érezte, vallotta. E választásba még nyilván a pogány Boldogasszony-tisztelet, archaikus Emese-hagyomány is közrejátszott: Mária az Árpádoknak mennyei édesanyja és oltalmazó királynéja.

Már Árpád fehéregyházi sírja fölé is a Nagyboldogasszony tiszteletére emeltek templomot, de az ő patrocíniuma alatt állott a székesfehérvári bazilika, királyaink koronázó és temetkező helye, továbbá az esztergomi bazilika, a kalocsai érseki, váci, győri püspöki székesegyház: a szent király alapításai.

Árpád-kori, középkori Nagyasszonynak szentelt monostoraink közül bencés: Csanád (1030), Kolozsmonostor (I. Béla), Kolos (Szent László), Iván (1102), Széplak (1143), Tereske (1219), Koppánmonostor (1222), Almád (1222), Sár (1262), Kompolt (1280), Bulcs (XIII. század), Stola (XIV. század), Dömölk, Madocsa, Szer, Csatár (középkor). Premontrei: Adony (Nyíradony), Ábrány, Bény (1217 előtt), Darnó (XIII. század), Ivanics (1246), Majk (1252 előtt), Ócsa, Rajk (1320), Gyulafirátót (1320), Túrje (1241 táján), Váradhegyfok (XII. század), Znióváralja (1251). Közülük Váradhegyfok és Znióváralja királyi alapítás. Ciszterciek: Cikádor, Bélapátfalva; Kerc, Pásztó, Pilis, Savnik. Rendi hagyomány értelmében egyébként minden cisztercita monostornak Nagyboldogasszony volt a patrónája.

Nyilvánvaló, hogy a következő helységneveket is többnyire a Nagyboldogasszony-patrocínium ihlette: Boldogasszony (Frauenkirchen), Vasboldogasszony, Boldogasszonyfa, Nemesboldogasszonyfa, Boldogasszonyfalva (Gospodinci), Boldogasszonytelke, Boldogasszonyvölgye, Boldogasszonypusztá, Boldogfalva (Santa Maria), Nagyasszonyfalva, továbbá Győrásszonyfa, Kisasszonyfa, Ostffyasszonyfa, Havasasszonyfalva (Sacel), Asszonynépe (Asinip), Asszonyvására (Asonvasar). Elenyészett a középkori Asszonyszállítás, másként Boldogasszony szállása, ma Pusztamérges.

A búcsújáró kultuszt idézi Máriabesenyő, Máriacsalád, Máriagyűd, Máriakálnok, Máriakéménd, Máriakönnye, Máriamakk, Márianosztra, Máriapócs, Máriaradna, Máriaremete, Máriavölgy (Marienthal, Marianka). Régi templomot, kápolnát sejtet Máriafalva, Máriahegy (Szepes, Zala), viszont Almásszentmária, Bodrogszentmária, Muraszentmária, Tarnaszentmária, Somorja nevében esetleg Egyiptomi Szent Mária hajdani titulusa rejtőzik.

Mária halála, temetése, mennybevétele inkább a középkornak, mennybevétele, megkoronázása pedig a triumfáló barokknak volt jellemző ikonográfiai vonása, mindenesetre az assumptio jámbor hazai hite folytonos.

Középkori freskóink így inkább Mária végtisztességét ábrázolják: Almakerék (Malamcrav, XIV. század), Bántornya (Turnišče, XV. század), Barcaszentpéter (Sanpetru, XV. század), Csécs (Čečejevce, XIV. század), Gecelfalva (Gecelovce, XIV. század); Gerény (Horiany, XIV. század), Martonháza (Ochtiná, XIV. század), Nagylibercse (Luboreč, XIV. század), Nagyselmec (Štiavnica, XIV. század), Zsigra (Žehra, XIV. század).

Mint mondtuk, a középkor inkább Mária halálát ábrázolja, a barokk triumfáló életérzése pedig már jóval az említendő Fulgens corona előtt a Szűzanya mennybevételét, főleg koronázását, azaz teljes megdicsőülését ünnepli.

A csongrádi Rókus-templom (1722) fából faragott Szent Anna-oltárának oromzatán Mária megkoronázása. A Szűzanyát itt torony jelképezi, utalással a lorettói litánia Dávid király tornya, Elefántcsontból való torony invokációira.

Vasboldogasszony fából faragott mennybevétele a magyar parasztbarokk egyik remekműve.

A XIX. század ábrázolásaiból kiemelkedik az új esztergomi bazilika főoltárképe amely jellemzően a kor historizáló szellemére, Tizian híres, Assunta néven számontartott velencei képének nagyított másolata. Ez ihlette Jászberény nagytemplomának oltárképét, Szoldatics Ferenc átköltését is. Sok utánpótlás is akadt (Csongrád, nagytemplom, Kalocsa, Rozsnyó: Székesegyház, Felsőbánya).

A XX. századból említést érdemel a szegedi Fogadalmi Templom szentély-mozaikja, Márton Ferenc alkotása (1930).

Mária halálának és mennybemenetelének legendaszerű mozzanatokkal gazdagon színezett története egyik legkedveltebb témája volt a mi középkori szakrális művészetünknek és kódexirodalmunknak, majd elnépiesedve vallásos népkönyveinknek, sok ponyvairodalmi változatban megfogalmazott epikus énekeinknek. A folytonosság Pelbárttól és Laskai Ozsváttól napjainkig megszakítatlan.

A Tihanyi-, Kazinczy-, Érdy-, Teleki-, Horvát-, Cornides- és Nagyszombati-kódexek előadása elsősorban Pelbárt szövegének kifejtése, magyarázata. A Tihanyi-kódex skolasztikus okfejtéssel bizonyítja, miért kellett Máriának megdicsőülnie.

A középkori legendát barokk népkönyvek közvetítik a licenciátus jámborság, innen meg búcsújáró népünk világába.

(...) A **Makula nélkül való tükör** legszebb, legjellegzetesebb, legvonzóbb hatású lapjai ezek: apokrif evangéliumok és középkori legendák, látomások és teológiai vélekedések a divina dulcedo ígézetében ötvöződnek benne kerek, költői egésszé, tükrözvén a barokk szuggesztív képszerűségét, emberismeretét. Átmentik a középkori hagyományt, és előkészítik a népi kultusz őszi virágzását, hiszen a könyv jámbor falusi tekintélyének a felvilágosodás, jozefinista papi racionalizmus mit sem ártott. Ismeretlen cseh summázója és magyar fordítója remekelt vele: két évszázadon át a legnépszerűbb katolikus népkönyv, licenciátusoknak, búcsúvezető szentembereknek, olvasni szerető jámbor asszonyoknak egyik legkedvesebb, legépületesebb olvasmánya. A magyar és közép-európai búcsújáró parasztság szíve két évszázadon át éppen ezen a fejezeten gerjedezett leginkább. Szinte megszámlálhatatlan versbe foglalt, énekelt ponyvairodalmi változat, istória is készült belőle. Legtanulságosabb Varga Lajos fogalmazása, amely a teljes hazai hagyomány ismeretében íródott. Nem vetekedhetnek ugyan a forrás és példakép költői szépségével, de búcsújáró helyeink, jámbor közösségeink nagyboldogasszonyi vigiliáján, virrasztásán gyertyafény mellett, mégis fölidézik Mária megdicsőülését.

Máriapócs helyi gyakorlatában a Boldogasszony elszenderülését a görög és latin búcsúsnép, nyilvánvalóan az ősi bizánci liturgia ihletésére hatalmas temetői menettel és szertartással (parastasis, parasztáz) üli meg, amely egyúttal a megholt búcsújáró hívekről is megemlékezik. A kis falusi temető alig tudja befogadni a tengernyi népet. Ott foglalnak helyet, ahol éppen tudnak, így a sírhalmokon is. Gyertya világít a kezükben, mintha a halottaknak mutatnák vele a

Mária nyomán megnyílt, égbe vezető utat.

Emlékeztetnünk kell ismét arra a jámbor hiedelemre, amelyet Telek József egyik prédikációja így emleget: az Úr Jézusnak szent Anyja az ő mennybe fölvitelének napján, mint koronára menő királyné, tömérdek lelkeket vitt volna magával a boldogságra. Mások pedig tanítják, hogy most is minden esztendőben Nagyboldogasszony napján... sok lelkek a Boldogságos Szűz Mária esedezése által purgatóriumából kiszabadulnak...

Jellemző tápai hiedelem szerint ezen az éjszakán megnyugodnak azok a tisztítóhelyen szenvedő lelkek, akik életükben tisztelettel voltak a Boldogasszony iránt.

A szegedi táj Mária-tiszteletére vall ez a régi szőregi találós kérdés is: hol magasabb a föld az égnél? Ott, ahol Máriát eltemették.

Ebbe a legendába világít bele a szentember Orosz István egyik álma, látomása: „1911 augusztus 15-én éjjel 11 órakor a nagyharang megszólalt... Odamentem a templomajtóhoz, hogy majd bemegyek. Nem látok senkit. A templomban nagy világosság volt, az orgona pedig ünnepélyesen szólt. Újra nyitom a templomajtót, be van zárva. Hallom, hogy ének megzendül. Nagy hatalmasan éneklik:

*Örülj, vigadj tisztaságban megvirágzott anyaság,
Angyali ártatlanságban tündöklő menyasszonyság,
Mária, Mária, egek királynéja, bűnösök szószólója!*

Ezt hallván szívem és lelkem örvendezett. Mindenáron be akartam a templomba menni. Kénytelen voltam az ajtaját öklömmel verni. Egyszer csak megnyílik az ajtó, egy ember – olvasó a kezében – kijött, mondván nekem: mit akarok. Mondom neki, hogy szeretnék bemenni a templomba. Édes fiam, most nem szabad ide bejönni, mert mi mind túlvilágiak, megholtak vagyunk itt. Ma van Szűzanyánk, Mária mennybemenetele napja. Minden évben ezen a napon éjjélkor szentmisét szoktunk hallgatni...” A misén a tisztítóútban szenvedő lelkek vettek részt.

A hagyomány még sokfelé virágzik a falusi asszonynép, olvasóstársulat körében. A Mária virasztása az elmondottakat is számbavéve, még föltétlenül a praetridentinus liturgia ábrázoló készségét, illetőleg a középkori misztériumjátékok világát, és természetesen a **Makula nélkül való Tükör** ihletését őrzi.

Rábaközből a vigília estéjén az asszonyok összegyülekeznek a temetőben egy frissen ásott, de még üres sír körül. A dicsőséges olvasót végzik és ponyvaszöveg nyomán a mennybevételről szóló, már említett legendát éneklük.

Tápai hagyomány a *Mária koporsaja*, vagyis az a virágból rögtönzött koporsó, fekvőhely, amelyet az asszonyok az ünnep vigiliáján a temetőkápolna oltára előtt készítenek, és ájtatoskodva, énekelve virasztanak mellette. A virágot három nap múlva széthordják, szentelménynek tekintik.

Hercegszántó sokác asszonyai a falu határában lévő *vodica*, vagyis szentkút kis Mária-kápolnájánál gyertyafény mellett énekelve, imádkozva virasztanak. A Nagyboldogasszony tiszteletére szentelt templom főoltára egyébként a felvirágozott koporsóból égbeszálló Szűzanyát ábrázolja. Virágszentelés már nincs.

Nagykátai asszonyai, leányai még a közelmúltban is esti harangszóra égő gyertyával a temetőben gyülekeztek Mária virasztására: énekeltek, imádkoztak. Jámbor hitük szerint éjjélkor az angyalok énekeltek fölöttük: *Szent, Szent, Szent a seregeknek Ura, Istene...*

A hagyomány bizonyára még az ország más vidékein is él. Jellemző helyi fejleménye, hogy Egerbakta jámbor asszonyai az ünnep hajnalán várják a napkeltét, mert ilyenkor rózsák hull az égből.

Felnémet asszonynépe régebben az ünnepen gyászba öltözve ment a templomba.

Mária virasztásának sajátos, archaikus hagyományokat újjáteremtő módja bontakozott ki századunkban Karancs hegyén. Hetény János öröközte meg most az ötvenes évek elején.

Már napokkal előbb jólelkű asszonyok másszák meg a hegyet, hogy a kápolnát kitisztítsák. A vigilia délelőttjén megkezdődik a közvetlen előkészület. Felállítják a kápolna hajójának közepére a ravatalt, amelyre egy, gyermeknek való nyitott koporsót tesznek, és Máriának fekvő, azaz halotti szobrát helyezik bele. E szobor a hívek megrendelésére készült. A ravatalt úgy díszítik föl, mintha igazi halottról volna szó: gyertyákkal, virágokkal, terítővel. Még a rozmaring sem hiányzik, a falusi leánytemetés elmaradhatatlan, örökzöld ágacskája.

A búcsúsok a vigilia délutánján érkeznek. Jönnek az egész környékről. Megérkezve, beköszöntenek, majd odamennek a ravatalhoz és keservesen siratják a halott Szűzanyát.

Este kezdődik a közös ájtatosság. Első a keresztútjárás. A legenda, de a néphagyomány is úgy tudja, hogy Mária egész haláláig nagy áhítattal járta végig mindennap a kínszenvedés helyeit. A népének szerint a maga haláláról szóló angyali híradást is a Golgotán kapta.

A búcsúsok körben járkák a stációkat. Amikor visszaérnek, a kápolnában a lorettói litániát végzik. Ezután mindenféle alkalmi imádság és ének következik: jó időért, rabokért, betegekért.

Már sötétedik, amikor megkezdődik a voltaképpeni Mária halála ájtatosság. A szeptember régi ponyvairatból felolvassa a Mária jeruzsálemi sírjáról szóló leírást, utána pedig Mária halálának verses történetét adja elő. Ez – mint láttuk – kódexeink világával egyezik.

A hívek ott kuporognak a gyertyafényes ravatal körül, amint a falusi halottvirrasztásnál szokás. Amikor elvégzik a hosszú éneket, mindenki gyertyát gyújt, hiszen már tíz óra felé jár az idő. Négy fehérbe öltözött kisleány vállára emeli Mária koporsaját és körmeneti kereszttel, zászlókkal, gyertyákkal megindul az ünnepélyes menet körbe a kúpalakú hegy peremébe vágott úton. Majd fölhangzanak a mennybevitel énekei is:

Felvitetett magas mennyországba,
Angyali szép, örvendetes házba,
E nap a Szűz nagy menyasszonyságba,
Az Istennek drága hajlékába.

A mennyei Atya udvarába,
Felső Sion drága városába,

Dicsőséges szép palotájába,
Már bemégyen nagy vigasságába.

Beteljesül Dávidnak zsoltára,
Mit énekelt világ hallatára:
A királyné királynak jobbára,
Állapodik örök társaságra.

Sorra kerül a következő ének is:

A mennyei szent városnak
Gyöngykapui ma megnyílnak
Jézus édesanyjának,
Áldott Szűz Máriának.

Örvend az egész mennyország,
Halhatatlan nagy boldogság
Lett díja Máriának,
Egek királynéjának.

Az angyalok dicsérettel,
S magasztaló énekekkel
Zengedezve hódolnak
Dicső királynéjuknak.

A Bárányt követő szüzek
Nagy örömmel zengedeznek
Üdvözölve Máriát,
A szüzek királynéját.

A Boldogasszony Anyánk éneklésével tér azután vissza a menet a kápolnába. A ravatalt elbontják, a halotti szobrot elteszik, és kezdetét veszi a hosszú imádkozás, éneklés egyfolytában, egészen hajnalig. Sorra kerül a tizenöt titkú olvasó, Oltáriszentség olvasója, Jézus Szíve olvasó, halottak olvasója. Közben természetesen énekelgetnek is. Mire mindent elvégeznek, már hajnalodik. Ilyenkor mondták el régebben a Szentháromság olvasóját, és itt a kápolnában misét hallgattak. Újabban a pap már nem jön fel hozzájuk, és így kénytelenek sietve a maguk falujába visszatérni, hogy mise nélkül ne maradjanak.

Nagyboldogasszony ünnepén az ország számos magyar, de főleg német vidékén él a virágszentelés (benedictio herbarum), népiesen virágáldás. A szertartást nyilvánvalóan Mária halála, mennybevétele ihlette. Egyes kutatók éppenséggel az ünnep régebbi szentleckéjére (Sirák 24, 17 – 21) utalnak: Magasra nőttem, mint Libanon hegyén a cédrus, és mint a ciprusfa Sion hegyén. Növekedtem min a pálma Kádeszben, és mint a rózsaujtetvény Jerikóban. Mint mezőkön a szép olajfa felnőttem, és mint a platanus víz mellett az utcákon. Mint a fahéj és

illatozó balzsam illatoztam, s mint a válogatott mirrha árasztottam a jóillat gyönyörűségét. És mint a storax és galbanus és ónix és mirrha zsengeje, és mint a metszés nélkül folyó illatszer, és betöltém illattal lakóhelyemet. És mint vegyítetlen balzsam, az én illatom. Ehhez nyilván hozzájárult az ősegyházból származó hagyomány is: a mennybevételt követő harmadik napon az apostolok nem találtak semmi testi maradványt a Boldogasszony sírjában, csak kendőket és a jó illat áradását, a romolhatatlanság bizonyítékát.

A hagyomány már a középkori liturgiában virágzott. Erről Franz rajzol találó képet. Nálunk sem ismeretlen, amint az 1495. évi esztergomi Obsequiale és a jelenlegi Rituale Strigoniense (1909) is tanúsítja.

A növényeket: fűveket, virágokat, leveleket minden nép használja orvossággul. A középkori kolostorok a hasznos fűveket és virágokat rendszeresen termelték. Először az egyháziak lesték el a nép orvostudományát, majd a kolostorok ismertették meg a néppel ilyen gyógyfűveket. Ősrégi mondás: fűben, fában hagyta Isten az orvosságot. Hogy hatásuk mentől fogatosabb legyen, hogy mágikus erejüket fokozzák, nálunk is Istenről, Krisztusról, Szűz Máriáról, szentekről és szent dolgokról nevezték el őket. A nagyboldogasszonyi virágszentelést különben az Egyház, úgy látszik, a germánok pogány fakultuszának ellensúlyozására és szublimálására rendelte.

A szegedi tájon nyilván még középkori, praetridentinus hagyományként napraforgó, ökörfarkkóró, de főleg comborka, más néven mentavirág (*Mentha pulegium*), XVI. századból származó szegedi kolostori följegyzés szerint Boldogasszony mentája szentelésére kerül sor. Együttes mai nevük nagyboldogasszonyi fű. Leginkább halottak koporsójába teszik, hogy hitük szerint Máriához hasonlóan, azok is dicsőségre jussanak. Tápén az új ház fundamentomába is jut belőle. Tettek az új pár ágyába, csecsemő bölcséjébe is. Főzetét olykor hideglelésről is itták. Olyan asszony is van a faluban, aki a szentélményt az ünnep után három nap, három éjjel a háztetőn tartja, hogy nap meg a harmat is érje, mert így még fogatosabbnak véli.

Szintén Tápén a megszentelendő virágcsokorban régebben olajfa (*Eleagnus angustifolia*) ága is volt. Mint mondják, a haldokló Szűzanya megparancsolta, hogy temetésén majd olajfaágat vigyenek a menet élén. Emlékeztetünk Pelbárt előadására: Gábor arkangyal, ki halálát közölte vele, a paradicsomból pálmaágat hozott Máriának, hogy temetésén maga előtt vitesse. Az angyal még hozzátette, hogy Mária majd „boldog égi helyeket” készít a lelkek számára.

A szentelés ismeretes Klézse, Pusztina csángómagyar falukban is, de hagyományvilága

föltáratlan.

Gyöngyössolymos rózsafüzértársulati asszonyai az ünnepi litánia és a dicsőséges olvasó ötödik titkának – ki Téged Szent Szűz a mennyben megkoronázott – elvégzése után a templomi Máriaszobor fejére apró virágokból font koszorút tesznek. Ez a Mária koronázása. Itt a virágszentelés már elmaradt, esetleg megszűnt, vagy az adatközlő nem jegyezte föl.

Schwartz Elemér Nyugat-magyarország, a mai Burgenland német faluiban, a Rába és Lapincs mentén vizsgálta Nagyboldogasszony (Blumenfrauentag, Puschnfraunte) virágszentelési hagyományait. A minél több kerti, mezei, erdei virágból kötött és megszentelt koszorút (Weichpuschen) otthon a sublót vagy almárium tetejére teszik. Vízkereszt napján veszik elő. A szirmok egy részét tányérra vagy agyagfödőre rakott parázsra vetik, jó szagot áraszt. A gazdasszony kezébe veszi, és az egész imádkozó, új esztendőben áldásért könyörgő háznéppel együtt végigjárja a hajlékot, és minden helyiséget megfüstöl. Utána a gazda minden ajtóra krétával három keresztet rajzol.

A szertartás végén a konyha földjére teszik a füstölőt. Mindenki leveti a lábbelijét és mezítláb a füst fölé tartja a lábát, imádkozva minden baj távoltartásáért. A lábbelit ismét fölhúzzák, majd a szórás (Puln) következik: a gazdasszony diát és aszaltgyümölcsöt szór a földre. A gyerekek nagy zsivajjal kapkodják össze, közben azonban édesapjuk még hideg vízzel önti le őket.

A szokásban nem nehéz a tömjénezés, az útonjárókat oltalmazó Háromkirályok vizével és a szenteltvízzel való meghintés, eláldás elnépiesedett mozzanatait is fölismernünk.

A szentelt virággal való füstölésre még akkor is sor kerül, ha halott van a háznál: a szobát is, koporsót is megfüstölik vele. Így ajánlják a megdicsőült Boldogasszony oltalmába.

Hering József a baranyai Hegyhát német, részben magyar faluiból is hasonló, de nem részletezett jelenségekről értesít. Hozzáteszi még, hogy ellés után a jószág első eleségébe is kevernek belőle. Mi ehhez még a Schwäbische Türkei következő német hagyományait idézzük:

Nagymányok népe kilenc virágból köti a koszorút: Liebrohr, Adermännchen, Donnerdistl,

Augusztus 15. Nagyboldogasszony Ünnepe

Írta: Benedek Csaba

2012. augusztus 15. szerda, 14:43 - Módosítás: 2020. április 06. hétfő, 12:37

Runde Dosten, Judenkirsche, Blumige Dosten, Mariabettstroh, Tausendguldenkraut, Gelber Wurmsamen. A megszentelt csokrot a padláson a búzagarmadába teszik. Vetnek a megellett tehén első itatóvizébe is.

Cikó koszorúja (Würzbüschel): Wermede, Gelbe Knöpchen, Tausendguldenkraut, Adermännchen, Donnertistl, Phudel, Judekersche, Haasenüsse, Mariabettstroch, Ritterspur, Rasselchen, Quästchen, Brunzkern, Weissbrot, Blaubrot, Feuermännchen, Tostchen, Schafrippe, Kiklschwänz, Wiesequasten.

A Babarc faluban kötött Weihbüchsel virágait, füveit gyerekek gyűjtik össze (Weihbüchselsuchen): Marienbettstroh, Grobbettstroh, Donnerdistel, Pfeffermünz, Altmutter, Schwarzer Kümmel, Tausendguldenkraut, Judenkirschen Wermut. Szemverés ellen apró gyerek párnája alá teszik. Oltalmazó célzattal a családtagok ágyába is jut belőle. A felravatalozott halottat a szenteltvízbe tett nagyboldogasszonyi virággal hintik meg.

Abaliget csokra: Wermede, Judenkirsche, Tausendguldenkreidich, Muttergottesbettstroh, Donertistel. Ágy, fekvőhely szalmazsákjába teszik.

Lánycsók virágai: Wermede, Weissbrot, Gelbbrot, Judenkirsch, Kratzbirste, Mariabettstroh, Petje. A tisztaszobában őrizték, halott koporsójába tették.

Bóly (Németboly) virágai: Mariabettstroh, Osterkerze, Wermut, Donnertisl, Muttergottespantoffel, Tausendguldenkraut, Krasbürste, Eisenkreidich, Spitzwedrich, Schafgarbe, Johannesknupe. Beteg jószág ételébe szórtak, raktak belőle.

Himesháza fuldai eredetű népének csokra: Judenkirschen, Gelbbrot, Blaubrot, Scheterje, Rohr-Stück, Kerzeblumen, Ritterkreutig, Testje, Kehlereinfach, Wermut. A megszentelt csokrot kiviszik a temetőbe, az elhalt családtagok sírjára.

Erdősmárok csokra: Muttergottesbettstroh, Werbede, Testje, Gelber Einfach, Judekirsche, Donertistel, Spartenester Lange Soten, Grosse Soten, Schwarze Soten, Elisabethstroh (weiss, gelb), Tausendguldenkreidich (rot, weiss), Laslkreidich, Kratzbirste. Ha a családban meghalt valaki, a csokorból három keresztet szoktak kötni az Atya, Fiú, Szentlélek nevében és a koporsóban fekvő halottra teszik. Néhány szál a ravatalon lévő szenteltvíztartóba is jut belőle, ezzel hintik meg a látogatók a halottat. Odateszik a bölcsőbe is az újszülött feje alá. Vetnek

Augusztus 15. Nagyboldogasszony Ünnepe

Írta: Benedek Csaba

2012. augusztus 15. szerda, 14:43 - Módosítás: 2020. április 06. hétfő, 12:37

belőle az ellő tehén első ital vizébe. A padláson beleszúrák a búzagarmadába és otthagyják, amíg a vetésre nem kerül sor.

Újpetrén csak mezei virág, növény kerülhet a csokorba, kerti nem. Ilyenek: Wermethe, Judenkörschen, Grasbürste, Storchenmeiler, Herrgottsfinger, Herrgottshaar, Kiml, Gelbenrafalt, Rottestje, Gelbtestje, Tausendgultenkreidich, Rotenbelerj, Mariabettstroh, Johannesknospen, Donnerdistel, Gwecke, Sonnenhut, Hauchechel, Goldrute, Wilderkee.

Nagynyárád virágai: Wermut, Judenkirschen, Testje, Scheterje, Kratz, Hexenbürste, Dill, Margarethenblumen, Muschkateln, Werbiner. Az asszonyok a megszentelt csokorral keresztet vetnek a padláson szétterített búzára, majd rá is teszik. Egész éven át ott marad.

Hőgyész csokra: Donnerdistel, Tost, Adermändl, Judenkirsche, Wermut, Muttergottesbettstroh, Tausendguldenkraut, Schafrippe, Rohrkätzl. Kötnék még bele kerti virágokat, sőt egy gyümölcsfa ágacskát is.

Várgesztes, Vértessomló falukban is kilencféle mezei virágból kötnék koszorút. Ezt szentelik meg (Maria Wurzweihung) a templomban. Ablakrácsra, vagy ajtó fölé teszik. Égiháború idejében ebből vetnek a tűzre. Hasonlóképpen jár el Budaörs népe is. Itteni szójárás szerint a virágok is örülnek, ha a Boldogasszonynak áldozhatják magukat.

Dunaszentmiklós virágai: Gewürzbuschel, Donnerdiste, Rittersporn, Blutstropfenkräutl, Wilde Klee, Eisenkraut, Andorn, Tausendguldenkraut. Itt a ház gerendáira tűzik ki.

Csepel régi német lakossága a templomi katafalk helyén fehér és világoskék terítővel díszített emelvényre felvirágozott Mária-szobrot állított. Mindenki iderakta a maga szentelésre hozott virágait is.

Felsőalap Aranypusztának most van a búcsúnapja. 1945-ben elpusztult kápolna előtt fehér abrosszal leborított asztalra helyezték a hívek virágcsokraikat. Egész halom lett belőle. A pap megszentelte.

Az alföldi Hajós csokrát (Weihsangstrauss) a hívek újholdpénteken készített kenderkóccal szokták átkötni. Virágai, füvei: Teufelpeitschen, Milchkraut, Johanniskraut, Blaue Seitenblume, Weihsangschluchten, Kuhblümlein. Boszorkányság, rontás ellen füstölnek vele, betegnek teát főznek belőle.

Elek német asszonyai hét vagy kilencféle virágból, orvosi fűből szoktak csokrot kötni, szenteltetni. Szekrénybe tették. Égiháború idején szentelt gyertya lángjánál égettek belőle. A csokrot ilyenkor kitették az asztalra és úgy imádkozgattak.

A mohácsi sokacok a virágot halottjaik koporsójába teszik, de a búzát is megkeresztezik vele a hombárban.

Alsószölnök vend asszonyai Nagyboldogasszony napján szedett virággal hintik be a gyerekágyas fekvőhelyét, hogy magzatával együtt életben maradjon. A templomi virágszentelésről az adatgyűjtő már nem emlékezik meg. Ez tehát elmaradt és így a hagyomány, illetőleg szentelmény teljesen népivé vált.

Az áldásnak sajátos fejleménye a kürti (Strekov) búzaszentelés. Nagyboldogasszony ünnepén a tisztlányok, vagyis a templomgondozó gazdálányok gondoskodnak arról, hogy a falu minden felnőtt lakosának jusson egy-egy búza-, rozs-, árpa-, zabkalászból, mezei és kerti virágból kötött, majd kosarakba rakott csokor. Ezeket az oltár előterébe rakják, a pap pedig mise kezdetén megszenteli őket. A tisztlányok ezután nyomban szétosztják a hívek között, akik megőrzik, imádságoskönyvbe is belerakják.

Németprónán (Slovenské Pravno) kaprot szenteltetnek. A szomszédos Csék (Zech, Čach) faluban egyik-másik szlovák család kimegy az erdő szélén lévő juhakolba, és a magával vitt szentelt kaporral megfüstöli. Így majd a következő évben a juhokon semmiféle rontás nem fog.

Ósi legenda szerint az ördög följegyzí azoknak a nevét, akik a templomban, isteni szolgálat alatt illetlenül viselkednek vagy elalszanak. Nyilván a középkorból származó hagyomány magyarázza, hogy a német eredetű, de már elmagyarosodott Károlyfalva öregasszonyai a templomban az imádságoskönyvükbe tett kakukkfüvet, borsfüvet szagolgatják, hogy el ne

szunnyadjanak. Ez régebben nyilván nagyboldogasszonyi szentelmény volt.

Jellemző régi gömöri hiedelem szerint akinek Nagyboldogasszony éjszakáján elvesz valamije, azt a szentek vitték föl a mennyekbe.

A régi szakrális hagyomány virágzását, szép emlékezetét őrzi a dicséretes ízléssel fölújított győri jezsuita patika. Mennyezetfreskója Mária mennybevétele ábrázolja. Körülötte a Boldogasszonynak bibliai, illetőleg liturgikus jelképei: ROSA MYSTICA (titkos értelmű rózsza), OLIVA SPECIOSA (ékes olajfa), MYRRHA ELECTA (választott mirrha), LILIUM INTER SPINAS (liliom a tövisek között). Az egész kompozíció idézi a kerteknek, mezőknek a megdicsőült Boldogasszony ünnepén a lélek épülésére, a test orvoslására szentelt virágait, fűveit, egyéb orvosságait.

E naptól kezdve tiltották az asszonyok számára a fürdést a folyóvízben, mert – például a bukovinai magyarok szerint – aki Nagyboldogasszony után fürdik, vérzésben hal meg. A Mura-vidéken dologtöltő nap sütésre, kemencében való tüzelésre, mert a tűz kitörne a kemencéből. Baranyában most vagy egy nappal előbb vették ki a beáztatott kendert. Nagyboldogasszony napja derült idejével a jó gyümölcs- és szőlőtermés előhírnöke. A Drávaszögben, Laskón azt tartották, hogy keresztet kell vágni a gyümölcsfába, hogy egészséges legyen és sokat teremjen.

A két Boldogasszony köze, két Asszony köze, vagyis a Nagyboldogasszony és Kisasszony közötti jó három hét a gazdasági életben számontartott szerencsés, fogatos időszak. Szeged vidékén és Göcsejben az ilyenkor ültetett tyúk az összes tojásait kikölti és csirkéit fölneveli. Csallóközi asszonyok szerint az ilyen tojás tavaszig eláll. „Kétasszony közti tojás.” Más göcseji hiedelem szerint a búzacseplésnek is ez volt a legalkalmasabb ideje. Zagyvarékason úgy vélték, hogy kétasszony között ki kell szellőztetni a búzát, hogy ne legyen dohos, ne essen bele a zsizsik. A ruhát ezekben a napokban kell szellőztetni, mert így nem esik beléjük a moly. Zalában ekkor gyűjtik az orvosi fűveket. Nagylengyel faluban a megigézett ilyenkor szedett jófűvekkel szokták gőzölni. A hagyomány nyilvánvalóan a hajdani virágszentelés sarjadéka.

Forrás: [Benedek Csaba: Szent Boldogasszony és Kisasszony ünnepe, Budapest, 1977. 172-190.](#)

Augusztus 15. Nagyboldogasszony Ünnepe

Írta: Benedek Csaba

2012. augusztus 15. szerda, 14:43 - Módosítás: 2020. április 06. hétfő, 12:37

[Börth János: A katolikus magyarországi vallásos életnek néprajza, In: Magyar Néprajz VII. Folklór 3. Népszokás, néphit, népi vallásosság \(Domlmóltórt Tekla főszerk.\), Budapest, 1990. 419.](#)

[Tóth Zsuzsanna: Jeles napok-ünnepi szokások, Augusztus 15. Nagyboldogasszony napja, In: Magyar Néprajz VII. Folklór 3. Népszokás, néphit, népi vallásosság \(Domlmóltórt Tekla főszerk.\), Budapest, 1990. 198.](#)

<http://lexikon.katolikus.hu/N/Nagyboldogasszony.html>